

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В ЕСТОНІЇ

Андрій Шабалін,

*кандидат юридичних наук старший дослідник,
завідувач відділу питань захисту прав ІВ НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України, адвокат
ORCID ID: 0000-0001-8536-5081*

У статті досліджуються особливості цивільно-процесуального порядку захисту права в Естонії. Приділено увагу генезису сучасного естонського цивільного судочинства, встановлено особливості деяких цивільно-правових процедур розгляду та вирішення цивільних справ. Зроблено висновок, що за правилами цивільного судочинства вирішуються всі цивільно-правові спори, зокрема й спори про захист права інтелектуальної власності, захист права власності на нерухоме майно. Наголошено, що естонський цивільний процес є одним з найбільш технологічно розвинутих, адже має систему «E-File» (електронний суд), створену за активної участі ЄС. Приділено увагу питанням реалізації європейських правових стандартів у цивільному судочинстві Естонії. На підставі дослідженого матеріалу сформульовано теоретичні висновки та рекомендації відносно ефективних шляхів оновлення (уніфікації, кодифікації) українського законодавства, зокрема й в аспекті його адаптації до законодавства ЄС.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, кодифікація, ЄС, цивільний процес, цивільне право, ЦПК Естонії

Вступ. Військова агресія РФ проти України, набуття останньою статусу кандидата на членство в Європейському Союзі ставить перед державою завдання з активної адаптації національного законодавства до загальноєвропейських стандартів. У розділі III «Юстиція, свобода і безпека» Угоди між Україною та ЄС (підписана та ратифікована у 2014 р.) знайшли своє закріплення базові принципи щодо юстиції, захисту основних свобод та забезпечення безпеки у різних сферах суспільного життя.

В Україні є також необхідність у проведенні реформування сфери правового регулювання приватноправових відносин, зокрема права інтелектуальної власності тощо. Необхідно зазначити і той факт, що питання розвитку інституту інтелектуальної власності при-

ділено значну увагу у Плані відновлення та розвитку України (далі — План), який був представлений українським урядом у швейцарському Лугано (п. 1, 15, 17, 18 Плану).

Отож зрозуміло, що подібна адаптація не буде ефективною без дослідження правового досвіду в цій сфері. Саме такий підхід дасть змогу виявити як позитивні, так і негативні моменти, уникнути можливих помилок та взяти до уваги позитивний досвід. У цьому плані цікавим є досвід тих країн, які пройшли шлях від радянського періоду свого існування до набуття статусу держави-члена Європейського Союзу. Однією з таких країн є Естонська Республіка (далі — ЕР).

Питання дослідження зарубіжного цивільного процесуального права та

судочинства приділяли уваги такі вчені як: С. Н. Абрамов, С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бобрік, С. В. Васильєв, М. В. Вербіцька, О. М. Ганкевич, О. О. Грабовська, К. В. Гусаров, А. О. Добровольський, Л. С. Дубчак, О. С. Захарова, М. Б. Зейдер, В. В. Комаров, Т. В. Комарова, В. В. Паришка, Ю. Д. Притика, Г. О. Світлична, Т. А. Стоянова, В. І. Тertiшніков, Г. П. Тимченко, О. І. Угриновська, С. Я. Фурса, А. В. Шабалін.

Мета дослідження чинного законодавства ЄС, Естонії правозастосовної практики та думок окремих правників дослідити певні аспекти захисту цивільних правовідносин, на прикладі Естонії та на підставі означеного розробити і запропонувати власні відповідні доктринальні позиції та законодавчі пропозиції.

Методи. У межах цього дослідження теоретичних положень і рекомендацій щодо подальшого наукового розроблення теми, а також достовірність результатів обґрунтовано використанням сукупності філософських, загально- і спеціально-наукових методів, зокрема пізнання, порівняльно-правового тощо.

Дослідження. У рамках цієї роботи зосередимо свою увагу на деяких аспектах вирішення цивільно-правових спорів в ЄР. Приділимо увагу й певним питанням реалізації європейських стандартів в естонському цивільному процесі, що також є цікавим з точки зору євроінтеграційних завдань, які наразі стоять перед Україною.

З 2004 року Естонія є членом Європейського Союзу, шлях до якого не був простим. Ще з кінця 90-х років минулого століття ця країна почала готуватися до вступу в ЄС. Для цього Естонія виконала більшість підготовчих заходів до кінця 2002 року, зокрема, розпочала широку приватизацію, зміцнила економіку. Це означає, що ЄР визнала основні загальноєвропейські документи щодо створення ЄС: Угоду про створення Європейського економіч-

ного співтовариства (1957 р.); Договір про створення Європейського союзу (Маастрихтський договір, 1992 р.); Лісабонську угоду про внесення змін до Угоди про Європейський Союз; Угоду про заснування Європейської Спільноти (2007 р.).

Базовим документом, який регулює порядок здійснення цивільного судочинства в ЄР, є Цивільний процесуальний кодекс Естонської Республіки (далі — ЦПК Естонії) [1].

Чинний ЦПК Естонії є доволі об'ємним документом, що складається з 14 розділів, 79 глав та 759 статей.

Надаючи загальну характеристику естонському цивільному процесуальному закону, варто зазначити, що процесуальний норматив є практично єдиним документом, який регламентує порядок відправлення правосуддя в усіх приватноправових спорах, за певними виключеннями, зокрема це стосується й вирішення спорів третейським судом [2].

Естонське цивільне судочинство, як і вся система національного правосуддя, має тісний політичний та правовий зв'язок із загальноєвропейським правом. Цілком зрозуміло, що зазначене пояснюється належністю Естонської Республіки до ЄС.

Такий юридичний зв'язок проявляється у кількох аспектах.

Судова гілка влади в Естонії активно співпрацює у сфері правосуддя з Радою Європи, зокрема щодо підвищення ефективності національного судочинства. У структурі зазначеного європейського органу діє Європейська комісія з питань ефективності правосуддя, яка здійснює моніторинг систем правосуддя держав-членів ЄС, надає консультативну допомогу в питаннях якості судочинства, а також відповідну методичну допомогу. Іншим органом, з яким співпрацює судова влада Естонії, є Рада європейських суддів, що також спрямовує свої зусилля на вдосконалення європейського правосуддя, забезпечення незалежності суддів. У 2019 році Радою європейських

суддів був підготовлений Звіт щодо стану незалежності суддів та об'єктивності судочинства [4].

Наразі в Естонії прийнята та діє програма розвитку судової гілки влади на 2020–2023 роки. Стратегічними цілями програми є підвищення ефективності сучасного естонського правосуддя, створення більшої прозорості у діяльності судів. Вказаний документ є яскравим свідченням системного підходу розвитку правосуддя в Естонії, як одного з важливих державних інститутів, спрямованого на забезпечення захисту загально визнаних демократичних прав та свобод фізичних і юридичних осіб. Це стосується й цивільного судочинства.

Наступний зв'язок права Естонії та ЄС, у тому числі й цивільного процесу, проявляється в активному формуванні електронного урядування та правосуддя у відповідності до європейських стандартів. Такий підхід у повній мірі корелюється із Загальноєвропейською цифровою стратегією, яка була представлена Європейською Комісією 10 лютого 2020 року. Відповідно до цього документа Європа спрямовує свої зусилля на побудову відкритого, демократичного цифрового суспільства [5].

Інший зв'язок естонського цивільного судочинства, як і всього правосуддя, проявляється у реалізації цифрових технологій у процесі здійснення правосуддя.

Естонське судочинство є одним з найбільш технологічно розвинутих у Європі. В ЄР уже досить давно існує електронний суд. Це дає змогу учасникам процесу отримувати необхідну інформацію щодо своєї справи, подавати дистанційно необхідні процесуальні документи. Саме для цього в Естонії створена спеціальна інформаційна правова система «E-File», яка забезпечує функціонування електронного правосуддя. У 2014 році інформаційна система «E-File» отримала премію ЄС у галузі правосуддя. Варто зазначити, що проект «E-File» в Естонії був створений за активної участі Євросоюзу.

Вищезначене у повній мірі корелюється із Загальноєвропейською цифровою стратегією, представленою Європейською Комісією 10 лютого 2020 року. Відповідно до цього документа Європа спрямовує свої зусилля на побудову відкритого, демократичного цифрового суспільства [7]. Наразі подібна програма отримала свій розвиток, виходячи з пріоритетності розвитку цифрового суспільства, розвитку технологічного економічного сектору.

Приймаючи рішення, естонські суди повинні дотримуватися не тільки національного процесуального законодавства, а й стандартів європейського правосуддя, як і всі держави об'єднаної Європи.

У Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів щодо якості судових рішень, зокрема пунктів 32–41, у якому, серед іншого, звертається увага на те, що всі судові рішення повинні бути обґрунтованими, зрозумілими, викладеними чіткою і простою мовою і це є необхідною передумовою розуміння рішення сторонами та громадськістю; у викладі підстав для прийняття рішення необхідно дати відповідь на доречні аргументи та доводи сторін, здатні вплинути на вирішення спору; виклад підстав для прийняття рішення не повинен неодмінно бути довгим, оскільки необхідно знайти належний баланс між стислістю та правильним розумінням ухваленого рішення; обов'язок суддів наводити підстави для своїх рішень не означає необхідності відповідати на кожен аргумент заявника на підтримку кожної підстави захисту; обсяг цього обов'язку суду може змінюватися залежно від характеру рішення. У зазначеному висновку також акцентується увага на тому, що згідно з практикою Європейського суду з прав людини очікуваний обсяг обґрунтування залежить від різних доводів, що їх може наводити кожна зі сторін, а також від різних правових положень, звичаїв та доктринальних принципів, окрім того, ще й

від різних практик підготовки та представлення рішень у різних країнах [8].

У контексті вищезазначеного, Європейський суд з прав людини у справі *Peleki v. Greece*, заява № 69291/12, нагадав, що внутрішні рішення суду може бути визначене як «довільне» з огляду на порушення справедливого судового розгляду лише в тому випадку, якщо воно позбавлене міркувань або якщо це міркування ґрунтується на явній помилці факту чи закону, допущеній національним судом, що призводить до «заперечення справедливості» (*Moreira Ferreira v. Portugal* (no 2), заява № 19867/12, пункт 85). Із цього також випливає, що зобов'язання судових органів мотивувати свої рішення передбачає, що сторона судового розгляду може очікувати конкретної та чіткої відповіді на аргументи, які є визначальними для результату судового провадження.

Правових стандартів, які вироблені ЄСПЛ (*European Court of Human Rights*), повинні дотримуватися й естонські суди при ухваленні власних судових рішень, у тому числі й у цивільних справах.

Іншим аспектом втілення європейських стандартів в естонське цивільне судочинство є можливість заінтересованої особи звернутися до загальноєвропейських судових інституцій, у разі незгоди з рішенням естонських судів щодо вирішення відповідного правового спору.

Так, відповідно до цивільного процесуального законодавства Естонії заінтересовані особи, після вичерпання всіх національних засобів захисту, зокрема й перегляду рішення в касаційному порядку, можуть звернутися зі скаргою до Європейського суду з прав людини.

В Естонії Верховний Суд може звернутися до Європейського суду з прав людини для отримання консультативного рішення щодо застосування, тлумачення та інтерпретації права, яке гарантується Конвенцією про захист прав і основних свобод людини.

Заінтересована особа може також звернутися до Суду Європейського Союзу (ЄС), якщо справа стосується загальноєвропейського права. Суді Естонії, як і суди інших держав-членів Євросоюзу, можуть звернутися до Суду ЄС для отримання попереднього рішення щодо тлумачення норм європейського права (*Court of Justice*).

Нагадаємо, що на Суд ЄС покладена важлива функція щодо вирішення економічних спорів, які виникають у рамках єдиного європейського простору. Це стосується й питань права інтелектуальної власності.

Ефективне функціонування внутрішнього ринку Європейського Союзу — основна мета створення цього унікального наднаціонального інтеграційного утворення, а політика добросовісної конкуренції є однією з головних умов ефективності та розвитку основоположних свобод Союзу.

Так, у рішенні *Case Comet* Суд ЄС вказав, що національні процесуальні норми, спрямовані на реалізацію прав, наданих окремим індивідам правом ЄС, мають бути не менш сприятливими, ніж ті, що спрямовані на реалізацію прав, наданих національним правом. Національні процесуальні норми також не повинні застосовуватися, якщо вони нівелюють означені загальні права практично неможливими для їх реалізації [10].

Дослідник Т. В. Комарова, характеризуючи роль практики Суду ЄС у національному захисті, на підставі аналізу рішень Суду ЄС робить висновок, що незважаючи на обмежені можливості приватних осіб у Загальному суді у процедурі оскарження актів інститутів ЄС, установчий договір та практика Суду ЄС створили гарантії ефективного судового захисту [11, 69].

Вищезазначене у повній мірі стосується й естонського цивільного судочинства.

На сьогодні Естонія є однією з тих держав-членів Європейського Союзу, відносно якої не існує провадження у

Суді Європейського Союзу (*Court of justice*). Це ще раз свідчить, що Естонська Республіка як держава-член ЄС чітко дотримується всіх загальноєвропейських стандартів, зокрема й у сфері правосуддя.

У науковій літературі вже неодноразово вказувалося на необхідність більш активного впровадження практики Суду ЄС у вітчизняну правозастосовну практику [12, 371–373].

Цілком зрозуміло, що означений підхід був би позитивним в аспекті обрання Україною європейського курсу розвитку, у тому числі й у правовій сфері.

Дослідивши особливості втілення європейських правових підходів у цивільний процес Естонії, можемо зазначити, що у ЦПК ЕР знайшли своє безпосереднє втілення деякі загальноєвропейські правові доктринальні документи.

Так, згідно з ч. 1-1 статті 11 ЦПК Естонії до компетенції повітових судів віднесено вирішення практично всіх цивільних спорів, за виключенням спорів, пов'язаних з європейськими патентами, які вирішуються відповідно до Угоди Про Єдиний європейський патентний суд (Офіційний журнал ЄС 175, 20.06.2013) [13].

Окремої регламентації порядок збору доказів відповідно до запитів держав-членів ЄС до Естонії. Така процесуальна діяльність здійснюється згідно з ч. 5 статті 15 ЦПК Естонії та Регламенту ЄС 1206/2001 [13]. Зазначене також свідчить про тісний процесуальний зв'язок ЦПК Естонії з правом Євросоюзу.

Наведений стислий аналіз естонського цивільного судочинства (у межах цієї статті) є цікавим не тільки з наукової точки зору, а й з позиції вироблення нових законодавчих підходів в укра-

їнському законодавстві до адаптації останнього до європейського права. Значений аналіз дає змогу побачити як позитивні, так і негативні моменти відповідної правозастосовної практики, що також має важливе значення для українського законотворчого процесу. Цілком зрозуміло, що подальше дослідження правових систем інших європейських держав буде тільки сприяти виробленню правильних шляхів інтеграції українського законодавства в європейське право.

Висновки. За правилами естонського цивільного судочинства вирішуються практично всі цивільно-правові спори, зокрема й спори у сфері захисту права інтелектуальної власності, за виключенням спорів, пов'язаних з європейськими патентами. Такий підхід дає змогу уникнути ускладнень процедури правового захисту відповідного права та не перевантажувати законодавчу базу в цілому. Наведене є ще одним свідченням доцільності вирішення спорів про захист права інтелектуальної власності в межах єдиної судової процедури, як це наразі запроваджено у господарському судочинстві України (ст. 20 ГПК України).

Одним з ефективних шляхів оновлення (уніфікації, кодифікації) українського законодавства, зокрема й в аспекті його адаптації до законодавства ЄС, є опанування відповідного законодавчого досвіду та практики правозастосування, яка склалася в окремих державах-членах Євросоюзу, зокрема й права Естонії. Означене узгоджується з цілями, які стоять перед Україною у зв'язку з набуттям статусу країни-кандидата на членство в ЄС. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Riigi Teataja. Code of Civil Procedure. Site Riigiteataja.ee. URL :<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/512122019004/consolide> (дата звернення: 07.11.2022).

3. *Jurist AITB. Site uristaitab.ee. URL : <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/512122019004/consolide> (дата звернення: 20.05.2021).*
4. *Consultative Council of European Judges. Site Coe.int. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccje/-/2019-edition-of-the-report-on-judicial-independence-and-impartiality-in-the-council-of-europe-member-states> (дата звернення: 20.05.2021).*
5. *Supreme Court of Estonia. Site Riigikohus.ee. URL: <https://www.riigikohus.ee/et/rahvusvaheline-koostoo/kohtute-koostoo-euroopa-noukogus> (дата звернення: 20.05.2021).*
6. *Паришкура В. В. Правове регулювання юридичної відповідальності суддів в Україні та державах-членах Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Київ : Гельвентика, 2017. С. 204.*
7. *Shaping Europe's digital future. Site European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/european-digital-strategy> (дата звернення: 20.05.2021).*
8. *Consultative Council of European Judges. Site Coe.int. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccje/-/2019-edition-of-the-report-on-judicial-independence-and-impartiality-in-the-council-of-europe-member-states> (дата звернення: 20.05.2021).*
9. *Комарова Т. В. Практика Суду справедливості Європейського Союзу щодо захисту процесуальних прав суб'єктів конкуренції на внутрішньому ринку ЄС. *European and Comparative Law Journal*. 2018 № 8. С. 19. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pravo/article/view/3475> (дата звернення: 20.05.2021).*
10. *Case 45/76, Comet v Produktschap voor Siergewassen. *European Court Reports*. 1976. P. 2043.*
11. *Комарова Т. В. Проблема захисту прав приватних осіб у суді справедливості Європейського Союзу. *Форум права*. 2018. № 1. С. 69. URL: [file:///C:/Users/andrey/Downloads/066-072-2018-1-%D0%A4%D0%9F%20%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20\(11\).pdf](file:///C:/Users/andrey/Downloads/066-072-2018-1-%D0%A4%D0%9F%20%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20(11).pdf) (дата звернення: 20.05.2021).*
12. *Шабалін А. В. Суд Європейського Союзу (CVRJA): повноваження та деякі питання організації діяльності суду. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р. С. Мельника, відпов. ред. к.н.ю. Л. Ю. Малюга. К. : Гельветика. 2018. 380 с.*
13. *Шабалін А. В. Цивільне судочинство Естонії: законодавчий огляд, порівняльний аналіз: монографія : НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. Київ : Інтерсервіс, 2021. 196 с.*

1. *Riigi Teataja. Code of Civil Procedure. Site Riigiteataja.ee. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/512122019004/consolide> (data zvernennia: 07.11.2022).*
3. *Jurist AITB. Site uristaitab.ee. URL : <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/512122019004/consolide> (data zvernennia: 20.05.2021).*
4. *Consultative Council of European Judges. Site Coe.int. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccje/-/2019-edition-of-the-report-on-judicial-independence-and-impartiality-in-the-council-of-europe-member-states> (data zvernennia: 20.05.2021).*
5. *Supreme Court of Estonia. Site Riigikohus.ee. URL: <https://www.riigikohus.ee/et/rahvusvaheline-koostoo/kohtute-koostoo-euroopa-noukogus> (data zvernennia: 20.05.2021).*

6. Paryshkura V. V. *Pravove rehuliuвання yurydychnoi vidpovidalnosti suddiv v Ukraini ta derzhavakh-chlenakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoretychni ta praktychni aspekty : monohrafiia*. Kyiv : Helventyka, 2017. S. 204.
7. *Shaping Europe's digital future*. Site European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/european-digital-strategy> (data zvernennia: 20.05.2021).
8. *Consultative Council of European Judges*. Site Coe.int. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccje/-/2019-edition-of-the-report-on-judicial-independence-and-impartiality-in-the-council-of-europe-member-states> (data zvernennia: 20.05.2021).
9. Komarova T. V. *Praktyka Sudu spravedlyvosti Yevropeiskoho Soiuzu shchodo zakhystu protsesualnykh prav subiektiv konkurentsii na vnutrishnomu rynku YeS*. *European and Comparative Law Journal*. 2018 № 8. S. 19. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pravo/article/view/3475> (data zvernennia: 20.05.2021).
10. *Case 45/76, Comet v Produktschap voor Siergewassen*. *European Court Reports*. 1976. P. 2043.
11. Komarova T. V. *Problema zakhystu prav pryvatnykh osib u sudi spravedlyvosti Yevropeiskoho Soiuzu*. *Forum prava*. 2018. № 1. S. 69. URL: [file:///C:/Users/andrey/Downloads/066-072-2018-1-%D0%A4%D0%9F%20%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20\(11\).pdf](file:///C:/Users/andrey/Downloads/066-072-2018-1-%D0%A4%D0%9F%20%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20(11).pdf) (data zvernennia: 20.05.2021).
12. Shabalin A. V. *Sud Yevropeiskoho Soiuzu (CVRIA): povnovazhennia ta deiaki pytannia orhanizatsii diialnosti sudu. Teoriia ta praktyka adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva YeS: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 8 chervnia 2018 roku / za red. prof. R. S. Melnyka, vidpov. red. k.n.iu. L. Yu. Maliuha. K. : Helvetyka. 2018. 380 s.*
13. Shabalin A. V. *Tsyvilne sudochynstvo Estonii: zakonodavchyi ohliad, porivnialnyi analiz: monohrafiia : NDI intelektualnoi vlasnosti NAPrN Ukrainy*. Kyiv : Interservis, 2021. 196 s.

Надійшла до редакції 29.11.2022 року

Shabalin A. Some aspects of judicial protection of civil legal relations in Estonia. The scientific article examines the peculiarities of the civil procedural order for the protection of law in Estonia. Attention is paid to the genesis of modern Estonian civil justice, the peculiarities of some civil legal procedures for consideration and resolution of civil cases are established. It is concluded that all civil legal disputes are resolved according to the rules of civil proceedings, including disputes about the protection of intellectual property rights and the protection of ownership rights to immovable property. Instead, there are exceptions — these are disputes related to European patents, which are resolved in accordance with the Agreement on the Unified European Patent Court. This approach is fully in line with the pan-European digitalization strategy. Attention is also paid to the implementation of European legal standards in civil justice in Estonia. Thus, it is indicated that Estonian courts must follow the relevant practice of the European Court of Human Rights when deciding civil cases. In Estonia, the Supreme Court can turn to the European Court of Human Rights for an advisory decision on the application, interpretation, and interpretation of the law guaranteed by the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Moreover, the participants in the legal process, in case of disagreement with the decision of the Estonian courts, including the Supreme Court of Estonia, have the right to appeal to the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the EU. It is

stated that in the Estonian civil process there is a special procedure for the collection of evidence in accordance with the requests of the EU member states to Estonia. Based on the research, theoretical conclusions and recommendations of relatively effective ways of updating (unification, codification) Ukrainian legislation were formulated, in particular in the aspect of its adaptation to EU legislation.

Keywords: intellectual property law, codification, EU, civil procedure, civil law, CPC of Estonia